



Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk Maanedsskrift



Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland

ved Cl. Eskildsen og H. Lausten-Thomsen.

INDHOLD:

H. Lausten-Thomsen: Den sønderjydske kirkegård i Frankrig. — Cl. E.: Hvorledes Pietismen virkede i et Landsogn. — Jørgen Nielsen: Oprindelsen til de danske Bog-samlinger i Nordslesvig. — Hans Storm: Korn. — P. Chr. Iversen: Rævevisen. — Samleren.

Nr. 3. — 1. SEPTEMBER 1929. — 6. Aarg.

KJØBENHAVNS HANDELSBANK

KJØBENHAVN
ETABLERET 1873

Aktiekapital (fuldt indbetalt) . . . Kr. 50.000.000

Reservefond - 31.016.061

FILIALER I:

AABENRAA - AARHUS - ESBJERG - GRAASTEN
HADERSLEV - HORSENS - KALUNDBORG - ODENSE
RANDERS - RØNNE - SØNDERBORG - TOFTLUND
TØNDER - VIBORG - VARDE

Biler udlejes H. Jensen Toft

altid pæne og under paalideligt

Førerskab.

Ogsaa over Grænsen.

Humlekærren, Tønder

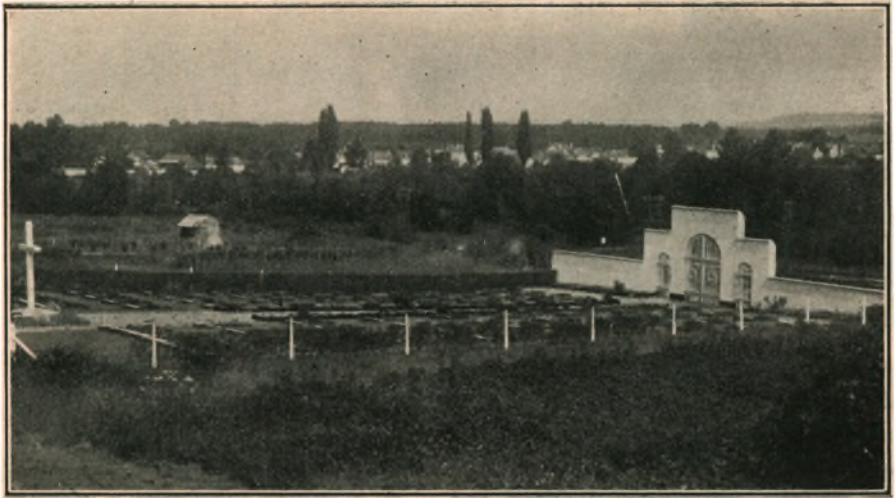
Tel. 255.

Indmeld Dem i

„Historisk Samfund for Sønderjylland“

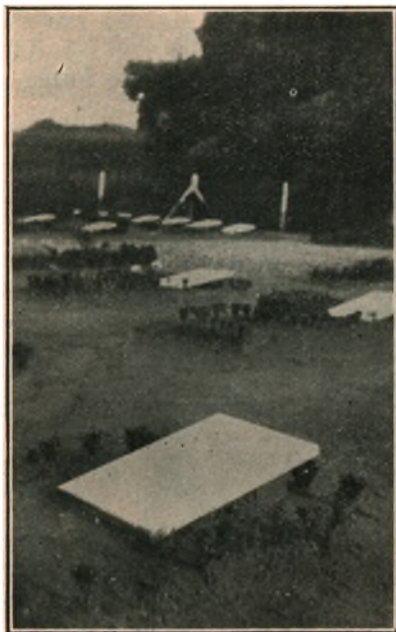
og tegn Abonnement paa

„Sønderjydsk Maanedsskrift“



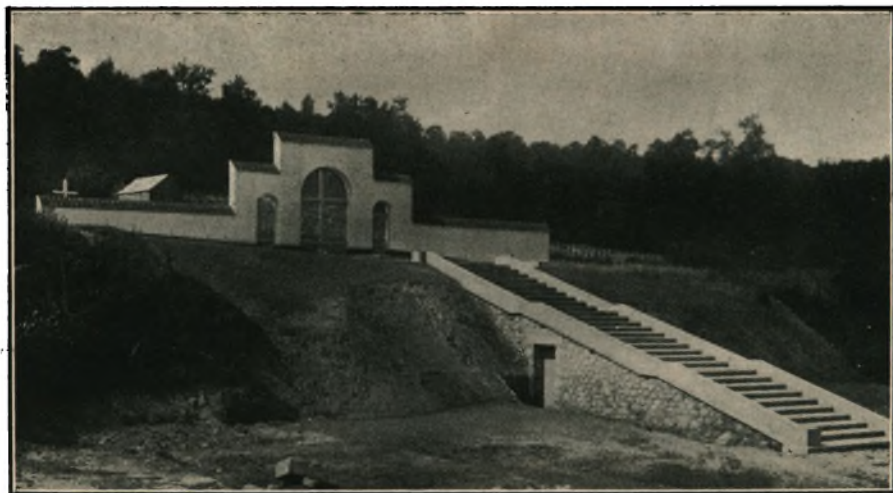
Den sønderjyske kirkegård i Frankrig.

Af H. Lausten-Thomsen.



En snes kilometer fra Soissons i Isle de France, i et smukt og bølgende, skovrigt landskab, der kan minde om Østjylland og hvor krigens spor i modsætning til i Soissons ikke mere er i øjne faldende, der ligger i den lille by Braine den sønderjyske kirkegård. Når man kommer fra Soissons, ser man en hvid mur med rødt tegltag hæve sig op over den lille skrænt til højre for landevejen. Bag den og foran et stort hvidt kors hviler 79 Sønderjyder, lige ved siden af den franske soldaterkirkegård, der gemmer støvet af langt flere faldne.

Der ligger i lange rækker flade, hvide gravstene med danske ind-



skrifter og med danske navne. Gravene er ganske ens, indrammede af buksbom, nedenfor hver gravsten er der plantet en krans af ved-bend, kun står der desuden hist og her på en grav en lille blomst, og gravene er holdt pænt og lige pænt, ganske som franskmændenes egne grave ved siden af dem.

Det er en vemodsblandet glæde at stå foran dem; der rinder vemod af tanken om dem, der ligger der; men det er en glæde at se, hvor smukt der fredes og hygges om vore landsmænds grave i det fremmede land og af fremmede mennesker. Det er en af de ting, Sønderjyder skylder Frankrig tak for.

„Sønderjydsk Månedsskrift“, som her bringer nogle billeder fra kirkegården, håber i et af de første numre at kunne bringe fortællingen over dem, der her sover den sidste søvn.



Hvorledes Pietismen virkede i et Landsogn.

Præsten Nissenius Pedersen Wedel i Døstrup.

Efter Pastor Jørgensens

„Chronik des Kirchspiels Døstrup“ ved Cl. E.

Da Gregers Hansen Stavning døde, var hans Enke 48 Aar gammel, hans eneste Søn kun 8 Aar. Men heldigvis havde han Stedbørn, Forgængerer Jens Michelsens Børn. Det blev Jens Michelsens Datter *Cathrine*, dengang en Ungmø paa 21 Aar, der kom til at „blive ved Tjenesten“, idet hun blev gift med Stavnings Efterfølger Nissenius Pedersen Wedel.

Om denne oplyser *Tavlen i Kirken*: „H. Nissenius Pedersen Wedel, 1685, som ægtede S. H. Jens Michelsens Datter, var Præst 52 Aar, Proust i 15, døde 1737. Aetatis 77“.

Nissenius Pedersen Wedel var født 1660 i *Rejsby Præstegaard* som Søn af Sognepræst Peder Sørensen Wedel og Hustru Anna Hansdatter, Datter af Herredsfoged Hans Andersen af Havervadgaard i Brøns Sogn. Efter at han havde besøgt Skolen i Ribe, blev han den 18. Juli 1681 Student i København. 1685 blev han af Biskop Lodberg i Ribe Domkirke ordineret til Sognepræst for Døstrup Menighed, og hans Broder Søren Pedersen Wedel blev samme Dag ordineret til Sognepræst for Rejsby Menighed. Den 9. Søndag efter Trinit. blev han indsat i Døstrup Kirke af Provst Frederik Kock i Visby.

Den 25. Maj 1686 finder vi „Hr. Nissenius i Døstrup“ ved *Peter Beyers Bryllup* i Skast (nævnt i P. Beyers Regnskabsbog). Ved Peter Beyers Bryllup med „ærlig og gudfrygtige Pige“ Gøe Maria Andersdatter, Datter af Anders Andersen i Skast, (Søn af Birkedommer Anders Thomsen i Ballum og altsaa Fætter til Præstekonen i Døstrup), var der ikke mindre end 14 Præster og en Præsteenke til Stede. Hr. Nissenius gav i Bryllupsgave 7½ Mark.

Om Pastor Nissenius Pedersen Wedel skriver Joh. P. Brorson bl. a.: „Denne Præst havde stor Omsorg for Skole- og Arme-Væsnet, hvorfor af ham er bygt vor endnu florerende Døstrup *Skole*. Derfor over dens Dør staar disse Ord med forgyldte Bogstaver i een Steen: Det første Skolehuus her paa Landet 1693. Ved samme Skole har han og bygt et *Armhuus*, og var den første Præst, der fik det i Stand, at Sognet selv føde sine Fattige. Da og ved hans Flid formindskedes den almindelige store Vankundighed, fik han og Bønderne til, selv at forskaffe sig *Psalmebøger* og selv at sjerne med i Kirken, hvor denne Præst selv ofte gik frem og tilbage paa Kirkegulvet, for at anføre dem til eenstemmig Sang. Han var den første Præst, som her indførte *Catechisation* og *Bedestund* til Aftensang i Kirken om Somme-

ren, som overalt i Herredet og her endnu holdes. Han fik og først den forargerlige *Juleleg* og *Fastelaunsløb* afskaffet“.

Det er tydeligt nok *Pietismen*, der under Nissenius Pedersen Wedels lange Præstevirksomhed fra 1685 til 1737 kommer til Udførelse i Døstrup Sogn. Michel Andersen, Jens Michelsen og Gregers Hansen Stavning havde naturligvis været ortodokse. Nissenius Wedel staar under Indflydelse af de nye Tanker, der kommer nede fra Halle, og han hører med til den Kreds af vestslesvigske Præster, der bragte Pietismen til Danmark.

Det mærkes paa alle Omraader. Den religiøse Fornyelse medfører, at Kirken bliver for lille. Menigheden samles ikke blot om Søndagen, men kommer dagligt til *Bedetimer*. Man synger ivrigt *Salmer*, de gamle og de nye, som Hans Adolph Brorson skaber. De gamle „forargerlige“ Folkeforlystelser, *Juleleg* og *Fastelavnsløb*, afskaffes. Allerede „Danske Lov“ af 1685 byder: „Al letfærdig og forargerlig Legen om Juul, eller andre Tider, og Fastelavns Løben forbydis strengeligen og bør alvorligen at straffis. — Befindes Ungdommen paa Kirkegaarden med Legen, Stimen, eller anden Uskikkelighed, naar Guds Tieniste i Kirken forrettes, at vanhellige Tienisten, da skal de, som dertil have Tilsyn, have Magt til at straffe de Smaa derfor med Riis, eller Pidsk, og de Store med Gabestokken“. Vi finder derfor ogsaa i Kirkeregnskabet for 1730 opført: „Bekostet en *Gabestock* paa Kierckgaarden 1 Mark“.

Fränckes Interesse for *Skolevæsnet* virkede smittende. I Døstrup havde man vistnok helt fra Reformationens Tid en Sædedegn, der sad paa et Bol, det tidligere katolske Kappellanhus. En Skolebygning havde man ikke, men den fik Wedel nu opført. Særlig stor Bekostning medførte det ikke. Man byggede et smalt Hus paa 5 Fag, og hvert Fag regnede man til 25 Rdlr. Byggegrunden kostede intet, da man opførte Skolen paa Byens Gadejord, Nord for Kirkegaardsporten, saa Skolen dannede en Del af Kirkegaardsdiget. Nøjagtigt kostede Skolen 361 Mark $7\frac{1}{2}$ Skill. Dette Beløb bragtes til Veje ved frivillige Bidrag fra Sogneboerne, og Præsten selv har vistnok foreløbigt lagt Pengene ud, ligesom han gjorde det senere, da Kirken skulde udvides. Regeringen gav jo intet Tilskud til Skolebygninger dengang, og det var derfor i disse pengeknappe Tider alligevel en respektabel Ydelse, at Døstrup selv skaffede sig en Skole. Man forstaar, at Præsten med Stolthed satte i forgyldte Bogstaver paa Stenen, som blev indmuret over Døren: „Det første Skolehuus her paa Landet 1693“. — Degnen Hans Nielsen, der havde ægtet sin Forgængers Enke — Degneembedet var altsaa ogsaa gaaet i Arv — havde kun med Kirketjenesten at gøre. Ved den ny byggede Skole ansattes som Skolemester Ludvig

Pedersen fra Løgumkloster, som efter Hans Nielsens Død blev Degn og saaledes forenede begge Embeder.

Nærmere Efterretninger om Skolevæsnet i Døstrup som typiske for et Landsogn skal maaske gives senere. Her skal endnu kun bemærkes, at Døstrup Skole altsaa ikke, som det staar i Skolekroniken, oprindeligt hører til Rytterskolerne.

Fattigvæsnet var det andet praktiske Omraade, hvor Pietismen viste sine skønne Frugter. Det 17. Aarhundredes Ufredstider og Uaar havde øget de fattiges Tal til det uhyggelige, og deres Kaar var overmaade triste. De drev omkring som Tiggere og døde af Sygdom, Savn og Sult i Landevejsgrøften, ofte endnu fredløse i deres sidste Time, idet Stodderfogden, naar han hørte om en døende Tigger, i en Fart fik denne ladet paa sin Vogn og kørt over Sognegrænsen, hvor han lagde ham ned paa Nabosognets Grund, i Stedet for at give ham Pleje og Føde. De kongelige Forordninger af 1588 og 1643 havde intet frugtet. Christian den Femtes „Danske Lov“ af 1683 bestemte: „Kirkeværgerne paa Landsbyen skulle med Sognemændenes Hiælp bygge i hvert Sogn et Fattig-Fælles-Huus til de Fattige der i Sognet, som ikke kunne faa andetsteds Huus, og sætte en Blok hos Huset, at got Folk kunde legge deris Almisse derudi. Og skal Præsten og Kirkeværgerne have Nøglen dertil, og Præsten skal formane Sognefolket hver Søndag i Kirken, at de betænke de Fattige med deris Almisse“. Heller ikke det frugtede, og først Kong Frederik den Fjerdes strenge *Forordning af 24. September 1708* „om Betlere i Danmark, szavel paa Landet som i Kiøbstæderne“ hidførte en ordnet Fattigpleje.

Naturligvis gik det ikke saa hurtigt med at faa den gennemført. Hvorledes det gik til i et Landsogn, viser Nissenius Pedersen Wedels Optegnelser i Fattigvæsnets Regnskabsbog: „Anno 1709: Efter Kongl. Mayest. Allernaadigste Forordning er wel begynt med Anstalter, Deeling og Betaling til de Fattige i Døstrup Sogn. Men fordi mand ej her i Herredet siden har været samdirectige derudi, har det icke vaaret længe; dog har vi her i Sognet holden det længst ud. — Siden er begynt dermed Anno 1723, og har vi da holden det wel ud i 3 Aar. Men efter at det allevegne blef opgifven og efterlat, har vi det ogsaa her maatt ofvergive. — Endelig effter at Gud hafde gifvet og skicket den trange tid her i landet Anno 1726 og 1727, daa Betleris Tal ofvermaade war tilwoxen og saare hafde formeret sig, og de fleeste saa gierne ønskede, at den Bemelte Hoyloflige Kongl. Forordning maatte allerunderdanigst bestandig blifve efterlevvet, som baade war got for de fattige og for den gemeen Almue, hvor om ieg til Landemode i Ribe Ao. 1726 og Ao. 1727 har indgifvet et særdelis memorial, har wi i Jesu Navn, daa de andre Sogne her i Naaboelavet har giort ligesaa, begynt paa ny til Michelsdag 1727. Og alligevel den første

Quartal hafver daa staaet os hoit med Klæder imod winteren til saa mange, som waare daa fast nøgne, med een og anden Forskud til dem, som kunde komme til at gjøre nogenslags Arbeid, Spede og Smaa Børn at lade opfostre og underholde, de andre med Klæder og Underholdning at forsiune, og at faae dem i Skole, saa kand vi dog aldrig fuldtacke Gud, som wed Sognefolckenis welwillighed har gifven raad og middel, at aldting dermed hos os er allerede kommen i god Stand til hans Udødelige Nafns Ære og de Fattiges gavn og Beste. Gud lade det fremdelis wel lyckis hos os og woris Effterkommere“.

Efter den nye Ordning *understøttedes de fattige* i og udenfor det i Aaret 1727 opførte Fattighus med Rug og Malt til Brød og Øl, undtagelsesvis ogsaa med Mel og Gryn, desuden med Penge til Husleje og Køb af Klæder. Efter Formue og Ejendomsforhold maatte Sognefolkene tegne sig for aarlige Bidrag. De fattige fik Sedler, Anvisninger, „*Assignmenter*“, som de havde at forevise hos Bidragsyderne, der saa udbetalte det paa Anvisningen opførte. Ogsaa andre mindre Gaver fik de Fattige gennem Assignmenterne, som følgende Bemærkning i Fattigvæsnets Regnskabsbog viser: „Anlangendis den Smaa Redsel, som Sognefolckene gifver aarlig til de Fattige af noget Melck ugelig og lidet af deris bact til Juul, derpaa har de Fattige annammet hver sin Seddel d. 3. December 1727, som waar Onsdags Bededag effter Guds Tienestis Forrettelse, i Skolehuset, hvor de her effter der om kan gjøre Ansøgning“.

Foruden de Beløb, som Sognefolkene havde tegnet sig for, flød i *Fattigkassen* alt det, der samledes i Sognets Almissebøsse, som vandrede omkring ved Bryllupper, i Bøsser, som var opstillede i Kroerne, endvidere Legatpenge og Klingpungpenge samt Bøder.

1728 byggedes et *Fattighus* paa den Maade, at man byggede to Fag til Skolehuset og desuden tog det halve Skolehus, $2\frac{1}{2}$ Fag, ind til Fattighuset. Der blev derefter kun $2\frac{1}{2}$ Fag tilbage til Skolen, og Læreren havde nu ikke mere sin Bolig der. Hele Bygningen overtoges derefter af Fattigvæsnet. Tilbygningen og Ombygningen kostede 240 Mark $\frac{1}{2}$ Skill., der laantes af Kirkens Penge. Man byggede saa billigt, thi „Sogne Folcket haver givet Tag til Huuset, skaffet Leer og Sand at muure med og gjort Egter og Pligt Arbeid dertil, at Mand saaledes har kundet komme Lettere og bedre afsted dermed“. Ogsaa dette er et smukt Bevis for Pastor Wedels Indflydelse i Sognet.

Nissenius Pedersen Wedel ydede ogsaa paa anden Maade *social Hjælp*. 1704 forpagtede han af Trøjborg Godsforvaltning den saakaldte „Grevens Gaard“ i Drengsted, der havde været fæsteledig helt siden 1637, og overlod den saa til Kaadnerne i Byen. „Hybjerggaard“ i Vinum, der tilhørte Schackenborg og ligeledes var Ødegaard, blev paa samme Maade overladt til Kaadnerne, sikkert ogsaa paa

Præstens Initiativ. Foruden disse to Gaarde var der dengang en Ødegaard i Lovrup og en i Tøvring, begge fæstede siden Pestaaret 1659. At Præsten saaledes kunde gribe støttende ind, skyldtes, at han var en *formuende* Mand. Af Lø Herreds Skyld- og Panteprotokol ses, at han havde mange Penge staaende ude hos Sognefolk.

Kirkebesøget tog stærkt til i Pastor Wedels Tid. Allerede før 1698 saa man sig nødsaget til at skaffe mere Plads ved at indbygge et Loft i Nordsiden af Skibet til Kvinderne og i den vestre Ende til Mændene. 1708 murede man af samme Grund Kirkens Sønderdør til. 1718 anskaffedes „4 ny Skamle for Skoele Børn at sidde paa i Choret“, men det var altsammen ikke nok. Derfor opførtes 1734 en Tilbygning til Kirken i Form af en Korsfløj. Derefter var der 344 Siddepladser i Kirken, 172 til hvert Køn. Da Sognet dengang vel har haft om ved 700 Indbyggere, har man i Kirken altsaa maattet skaffe Plads til Halvdelen, et tydeligt Bevis for det stærke Kirkebesøg. 1737 var der 1133 Personer til Alters.

Tilbygningen til Kirken voldte iøvrigt Pastor Wedel store personlige Kvaler og afstedkom mange Stridigheder, som Sognekroniken udførligt gør Rede for.

Det store Kirkebesøg skyldtes sikkert for langt den største Del Pietismens vækkende Kraft. Der førtes dog ogsaa streng Kontrol med *Sabbatens Helligholdelse*. Allerede den 13. Juli 1633 møder Anders Krestensen i Drengsted for Lø Herreds Ting og „klager och giffuer tillkiende att Pauell Iffuerssen, Jens Nielssen, Anna Per Mersches Hustru, Maren Nielskuns Sønn Kersten Nielssen y Drengsted haffuer giordt Hellbrøde y ded di haffr Morgen kommer 14 Dage*) Kørdt Høe paa for Mydag ochsaa om Effter Myddag“.

Den 19. Januar 1700 blev Hans Blohm i Døstrup udnævnt til *Søndagsfoged* sammen med andre fra andre Byer, der hørte ind under Ballum Birk. At Søndagsfogederne tog det alvorligt med deres Embede, ses af følgende Protokol i Ballum Birks Tingbog af 27. Januar 1702: „Lars Simensen af Døstrup fremkom og Eedeligen udsagde, at der i Byen var intet andet passerit hoss de Grefl. (Schackenborgske) Underdaner, end at de samtl. hafde paa en Søndag efftermiddag mod afften ved Sol Røst agget hver et Læss Torff for en fattig Encke der i Byen, hvorum de Høyøfrighed ydmygst beder, at de for Brøde maatte forschaanis, i Henseende at de ey har giordt det for Betalling. . . . Knud Hanssen af Winum gjorde ogsaa Endelig Regb. for Ao. 1700 og 1701, at der i Byen hoss ingen af de Grefl. Underdaner noget imod dette forbud er foretagen, uden alleeniste Ao. 1700, da hand self ragede Høe, hvorfor hand har betalt En Rdlr. Brøde til Hl. ober Insp.

*) Lø Herred havde altid Lørdagen som Tingdag.

. . . Og blefue samtl. hellige Dages Fogder anbefalede og forreholden, at de alle og en hver herudofuer Stricte skulle hafue indseende, og med ingen igjennem Fingrer at see, i henseende en hver Sligt Eedeligen skulle besvære“.

I sit Ægteskab med Cathrine, Jens Michelsens Datter, havde Nissenius Pedersen Wedel *14 Børn*, 13 Sønner og en Datter, der alle med Undtagelse af tre Sønner døde som smaa. Den yngste af disse tre, *Gregorius Wedel*, „som giorte saa ønskelig Fremgang i sine Studeringer, at han i sit Alders 16. Aar skulle rejse til Universitetet i Halle, hvor begge hans Brødre tilforn havde været, blev kort før angreben af en Sygdom, og døde 1718 i Maj Maaned til sine k. Forældres største Sorg. Min yngste Farbroder, vor sidste sal. Biscop i Ribe, D. H. A. Brorson var paa den Tid som studiosus hiemme i Randerup og giorte et net Liig-Vers over ham, som endnu er til her i Døstrup Præstegaard“, fortæller Pastor Joh. P. Brorson.

De to Sønner, der overlevede Nissenius Pedersen Wedel, var *Søren Wedel*, der blev hans Efterfølger i Døstrup, og *Peter Wedel*, Sognepræst i Stavning i Ribe Stift, siden Slotspræst til Frederiksborg og Sognepræst til Hillerød og Herløse i Sjællands Stift. De blev begge i 1722 paa een Dag ordinerede i Ribe af Biskop Thura. Søren Wedel blev straks Adjunkt hos Faderen og virkede som saadan til Faderens Død i 1737.

Nissenius Pedersen Wedel *døde* den 7. December 1737, og hans Hustru døde 5 Dage efter. De blev begge samme Dag, den 18. December, begravede i een Grav under Korset i Døstrup Kirke, og Biskop Anchersen af Ribe holdt Ligprædiken over dem. Pastor Wedel var 77 Aar, og hans Hustru 73, og de havde været gift i 50 Aar.

Oprindelsen til de danske Bogsamlinger i Nordslesvig.

Af Jørgen Nielsen Guderup.

Da der ønskes Oplysninger om Underskriverne paa Opraabet, skal jeg give Besked om nogle af dem.

Glarmester Hasselberg i Sønderborg.

Johan Andreas Hasselberg levede som Glarmester i Sønderborg. Han var gift med Dorothea Petersen Moldt, født i Sjellerup 1776. Deres Søn var Johan Andreas Hasselberg, født i Sønderborg 1802. Han blev Student i København samtidig med Biskop Hansen og Amtmand Regenbug, ansattes senere i Finansministeriet, blev Chef for

Statsgældskontoret og var ved sin Død Justitsraad, R. a. D. og D. M.

Glarvester Hasselbergs Hustru Dorothea døde tidligt, og hendes Mand giftede sig anden Gang med Anne Marie Reinhold. Sønnen af første Ægteskab underholdt sin Stedmoder indtil hendes Dødsdag. Hun flygtede 1864 fra Sønderborg og tog Ophold her i Guderup hos mine Forældre, da min Moder var en Kusine til Hasselbergs første Hustru. Hun døde i Guderup den 18. April 1864 og ligger begravet paa Egen Kirkegaard.

Skolelærer Jacob Jørgensen i Guderup.

Han fødtes i Elstrup 1789 som Søn af Læreren der, dimitteredes 1810 fra Vesterborg Seminarium, blev Førstelærer ved Guderup Skole og Organist ved Egen Kirke, døde den 11. September 1863 i Sjellerup.

Skolelærer Peter Hansen i Dyndved.

Han var født i Svendborg 1806, var først Sømand, gik 1827 til Skaarup Seminarium og var Lærer i Dyndved fra 1835 til 1873. Han døde 8. Nov. 1874 paa Mariedal ved København. Han var D. M.

Pastor Hans Ahlman i Guderup.

Han fødtes i Sønderborg 1770 som Søn af Skibskaptajn Ahlman. 1795 blev han ordineret og kom 1801 som Sognepræst til Egen Sogn. Pastor Ahlman var en personlig Ven af Kong Kristian den Ottende og blev R. a. D. Han døde her i Guderup den 11. April 1845.

Korn.

Af Hans Storm, Graasten.

*Flye Klange, som forjætter
lyse Drømme fra tilforn
i de svale Sommernætter
over maanestrejset Korn.*

*Det har slumret i en Kærne,
hvert et Aks, der nu er højt,
lyttel jordgemt til de sjerne,
vilde Fugles Foraarsfløjt.*

*Det har hørt den hvide Brusen
fra de store Svaners Flugt
og den smalle Pilesusen
ved den blæstberørte Bugt,*

*Det har spiret, da Diolen
blaanede ved Vejens Hegn,
det har ranket sig i Solen
og den væderige Regn.*

*Og nu synger det sin Fyldes
modne Sange over Vang
og den danske Mland fortrylles
af sit Hjertes Modersang.*

*Saas og spire, vokse, rankes
ved vor Hjemstavns grønne Kyst
er vor Længsels og vor Tankes
evigt vaagne, rene Lyst.*

*Alt vi selv som Kornets Kerne
jordgemt atter spirer frem
mod den høstlig klare Stjerne
over Sønderjyllands Hjem.*

Rævevisen.

Gammel Folkevisen fra Sundeved.

Optegnet 1885 af P. Chr. Iversen, Ullerup.

Ræven han boer
i Skoven og haver sin Hytte i Jord.
Rævinden hun havde sig noget forbrudt,
og derfor blev hun af en Jæger straks skudt,
syv Børn efter hende nu leve igen
:-: i Sorrigen hen.

Ræven han maa
søge efter Føde til Ungerne smaa
at nappe og snappe baade hist og her,
at stjæle, det havde han kunstelig lært,
ja Gaasen paa Marken maa lave sig til,
:-: hvor nødig hun vil.

Om en Morgenstund
og Ræven udgik, den tyvagtige Hund,
et Parti at vove han vilde forvist,

ja da blev han vaer en Skade paa Kvist,
som havde sin Rede i Træet og saa
syv Unger saa smaa.

Ræven sagde da
og hør min Bror Claus, vil du mig forstaa,
et godt Tilbud tilbyder jeg dig
kom ned og vær tilhuse hos mig,
saa skal du faa Ild, Varme og saa god Lys
hos mig i mit Hus.

Da svarede Claus,
din Tale er idel forfalsket og snavs,
Tyve og Røvere ere vel slem;
men du er endda langt værre end dem,
det tør jeg vel sige, imedens du boer
saa dybt udi Jord.

Hvad er det for Jord,
du siger om dem, som under Træerne boer,
en Tyv og en Røver kalder du mig,
det samme jo siger og andre om dig,
thi Ællinger, Kyllinger stjæler du væk
og Hønsenes Æg.

Ræven gik ind,
han var saa forbitret og vred i sit Sind,
hans Børn til ham sagde, hør vor Fader god,
hvem er det, som haver gjort eder imod?
Ræven han sagde, Claus Petersen der
har talt mig fornær.

Ja om det saa skeer,
at Claus og hans Børn skulde komme herved,
saa vil vi dem dræbe med Grumhed og Magt,
saa skal han gengælde, hvad han haver sagt,
derpaa gik Ræven hen i sin Seng,
til Natten var endt.

En Dag gik han ud,
da saa han det regned med Storm og Slud,
han sagde til Claus, du lider Hunger og Frost,
kom ned til mig saa skal du faa Kost
tre Uger, det vil jeg dig sige for sandt,
har jeg Proviant.

Claus Petersen troer
paa Rævens de søde men falskelige Ord.
Han alle sine Børn behændigen tog
dem et efter andet til Jorden neddrog,
til Ræven i Hulen han havde sit Sind,
der vilde han ind.

Ræven gjorde Gavn.
Han alle Clauses Unger tog udi sin Favn,
han smilte saa falskelig under sit Skind,
her skal staa Mirakel, faar jeg jer herind,
jer Fader han haver saa grovelig skemt,
det har jeg ej glemt.

Claus undret sig paa,
at her var saa store og rige Forraad.
Hans Børn maatte to sig, før de noget fik,
men Rævens de brugte slet ingen god Skik,
Ræven sad ved Bordet som en Amfio
i Kjortelen rød.

De spiset nu har,
og hvad der over kom i sit Forvar,
Ræven han sagde mit Hus og mit Hjem
og saa mine Børn tag Vare paa dem
en Gaas eller to, det er i mit Sind
at bringe herind.

Ræven gik ud
og til en Gaaseflok kommer han nu.
To af dem paa Ryggen han tager med Magt
og fik dem saa til Hulen hjembragt.
Han sagde til Claus, du nu og skaffe skal
til Husets Vital.

Claus gik da nu brat,
og Døren blev lukt efter hannem saa hart.
Saa dræbte de Clauses Unger med Sværd,
da kom deres Fader i samme Affair.
Ræven han sagde: Bliv du ikke vred
for det, der er sket.

Mens jeg ude var,
mine Børn de mit Sværd fra Væggen nedbar,
saa hug de dine Børn, saa der rinder Blod,

deres Død den var mig saare imod.
Claus tænkte, det hævnnes nok skal paa dig
inden stakket Tid.

Claus monne da gaa,
og for sig alene han tænkte derpaa,
hvorledes han kunde faa Ræven anbragt.
Han vidste en Hund, som havde stor Magt,
han kunde nok hævne det grummelige Mord,
som Ræven havde gjort.

Han gik til Musø,
der boede hans Ven, som vel kunde gø.
Han var af en Støver og Myndere Stand.
Han skulde nok tugte Ræven den Mand.
Er Nobes ej hjemme, jeg endelig skal
med hannem i Tal.

Da Nobes mon nær,
Han sagde til Claus, hvad er din Affair?
Claus Petersen sagde, jeg vil og jeg kan
levere dig Ræven den tyvagtige Mand,
thi jeg besværer mig over det Mord,
som han haver gjort.

Ja om du det kan
mig love, at jeg kan faa fangen den Mand,
en Klædning af Silke da giver jeg dig,
ja du skal og være paa Gaarden hos mig,
en større Belønning du hos mig vist faar
ja Pung i dit Haar.

Naar Klokken er ni,
saa læg dig i Skoven, som du var stedt Lig,
som du havde fanget et jammerligt Stød..
Jeg siger til Ræven, du er bleven død.
Saa vil jeg ham føre ud til dig saa brat
grib hannem saa fat.

Claus gik saa gesvind
hen til Mikkels Hule, hvor han vilde ind.
Han traf ham og hjemme i bedste Humør.
Nu gjaldt det kun om at gøre Talen saa sød,
at Mikkell dog ikke skulde faa Fordagt
om det, der blev sagt.

En Tidende ny
er for dig Mikkell et glædeligt Ry,
Nobes har fanget et jammerligt Stød.
Han ligger i Skoven og er bleven død.
Han skal dig ej mere jage paa Flugt
hans Øjne er lukt.

Og om du vil see,
at jeg monne følge den rene Sandhed,
da kan du selv følge ud til ham med mig,
og da skal du se, hvor han ligger Lig.
Ræven han sagde, jeg følger vel med,
men dog jeg er ræd.

Men Claus var snild,
han sagde til Ræven: Jeg tror, at du vil
min Tale ej agte, ej heller mig tro,
da viste han hannem en Ært eller to:
See der Øjenestenene, see dennem nu,
de er hugget ud.

Da gik de nu saa
didhen til Stedet, hvor Nobes han laa.
Ræven han sagde: Se til om du kan
fornæmme, om Bobes han drager sin Aand,
Claus sagde; han ligger helt krum og stiv
og har ikke Liv.

Nu Ræven gik op,
han greb nu Nobes fat udi sin Krop.
Men saa sprang Nobes frimodelig op.
Saa sloges de begge udi denne Leg,
og Ræven han skreg.

Ræven gav tabt,
hans Lemmer i tusinde Stykker blev brudt.
Saa tog de hans varme forknusede Krop
og udi et Træ, de hængte ham op,
der hænger nu Mikkell og hviler sine Been
saa sødt udi en Green.

De gik nu saa brat
hen til Mikkels Hule, hvor Ungerne var.
En Strikke om Halsen paa denne blev spændt,
og hos deres Fader de bleve ophængt.
Der hænger de nu alle udi denne Green,
og hviler der Been.

SAMPLEREN.

Bedepælen. Lige Vest for Vester Højst ligger der en lille Gran-skov. I det vestlige Hjørne ligger der et Grundstykke, som kaldes „Ved Bedepælen“. Midt paa det stod der for et Par Hundrede Aar siden et Bedekors. Der har vist i gamle Dage været en Korsvej paa det Sted, og saa har de rejsende holdt Bøn der.

Hans Chr. Hansen, Brødevad Skole.

Vejen til Trøjborg. I Juli-heftet fortæller A. Bjerrum om den berygtede Vej fra Visby Mølle til Trøjborg. Der gaar utallige Historier om Folk, som har været „i noget“ her. Selv Bestyrer Fink maatte for ikke mange Aar siden vende om, da han ikke kunde faa Hestene igennem.

Nøjagtigt paa det Sted, hvor det altid var galt, skærer den nye Amtsvej nu den gamle Vej. Her ligger det fuldt af Skærvebunker, som Hestene skyer for. Har det gamle Spøgeri været Forvarsel paa den nye Vej?

De mange nye Husmandshjem, som nu rejser sig langs med Vejen, er ogsaa set i Forvarsel. Gamle Mett' Most' fra Nørby, som nu har været død i mange Aar, sagde engang: „Der vil passere noget paa Trøjborg, for jeg har set saa mange Huse, tækket med rødt Tag, i en Række fra Møllen ned til Trøjborg“.

Nis Simonson, Visby.

Spøgelset paa Trøjborg. Min Søn og Jakob Schmidts Søn fra Nørby, som senere er blevet dræbt af Lynet, tjente sammen paa Trøjborg. En Aften laa de og drev med en Baad paa Voldgraven, da de paa een Gang saa en Skikkelse træde ud af Ruinen, ledsaget af en sort Hund. De undersøgte Sagen flere Aftener, og Spøgelset kom hver Aften. To Kammerater vilde ikke tro, hvad de fortalte, og ledsagede dem en Aften. De var meget kæphøje og sagde, at de skulde nok jage Spøgelset bort. Spøgelset kom ogsaa igen, men de to glemte helt deres store Ord.

Nis Simonson, Visby.

Et Forvarsel. Laust Gaarde i Agerskov skulde engang for mange Aar siden have „Julegæst“. Kort før Gæsterne begyndte at komme, opdagede man, at der ikke var Tændstikker i Huset. Saa blev hans to Drengene sendt af Sted. „Men I skal Pinedød — min Sjæl — min Salighed strøv a kom igen!“ sagde Laust til dem. Naboerne kom, de kunde ikke faa Piben tændt, thi Drengene kom ikke, og Laust var gal.

Omsider kom Drengene tilbage, og Laust gav dem en Overhaling: „Hvor bliver I af? Der er heller ingen Raad med Jer! Man kan Pinedød — min Sjæl — min Salighed (det var hans Yndlingsed) da

heller ikke sende Jer nogen Steder hen, I bliver, hvor I kommer!“ Men Naboerne opdagede, at Drengene saa saa blege ud, og een af dem spurgte: „Der er da ikke hændt Jer noget?“ — „Jo, vi kunde ikke komme igennem Engen med Stien“. — „Hvad var der i Vejen?“ — „Vi kunde ikke komme igennem for Militær. De kæmpede og gik løs paa hinanden med Bajonetter. De var fra et fremmed Land, men vi kunde ikke se, fra hvilket. Omsider blev Pladsen fri, saa vi kunde komme videre“.

En af Laust Gaardes Sønner har fortalt mig det, efter at han som ældre Mand vendte hjem fra Amerika. Men der har endnu ikke staaet et Slag paa dette Sted.

Nis Simonsen, Visby.

Set Fremtiden. Rasmus Christensen i Gaardeby kunde se mere end andre. Utallige er de Historier, der endnu gaar paa Egnen om ham.

Han saa i Forvejen, at Vognmanden fra Tønder druknede ved den „lange Bro“ og Retskommissionen, der kom derhen i den Anledning. Han talte meget om „de sorte Slotte“ ved Bajstrup, Barakkerne, som blev rejst der i Krigen. „Det betyder ikke godt“, sagde han om dem.

En Dag mødte Kromanden fra Gerrebæk Kro til en Begravelse med et Par Skimler for Vognen. „Hvorfor har du dem for i Dag?“ sagde Rasmus Christensen til ham, „du kommer ikke til Tinglev med dem“. Kromanden lo naturligvis ad den Snak, men Ligskaren var ikke kommet langt paa Vej, før han ganske rigtigt maatte køre ud af Skaren.

Den morsomste Historie er dog denne: En Dag sidder Rasmus Christensen og hans Karl paa Diget og er ved at fortære deres Mellemmad. „Hvad? Jeg synes, min Sjæl, der

galer en Hane under os!“ siger saa Rasmus paa een Gang. — Senere kom Banen til at gaa tæt forbi Rasmus Christensens Mark, der blev bygget et Vogterhus, og Ledvogteren havde i Begyndelsen sine Høns ind under Diget, akkurat hvor Rasmus og hans Karl havde siddet!

Vilhelm Hansen, Egebæk.

— —

Et Mord. En Mand tjente hos en Bonde i Ullerup. En Lørdag Aften vilde han have Nadver før Tiden, det plejede han aldrig. Saa siger gamle Mutter, han skulde gaa ud og øse sig noget op, og saa gik han.

Han skulde gennem en Skov, og der blev han myrdet, og lige i den Stund besvimed hans Kone i sin Seng. — De havde begravet ham i en Mose og stukket fire Bøjer over, for at holde ham til Bunden. Han forsvandt derfor. Først mange Aar efter gik der en Kone i Skoven og samlede Brændsel. Saa kom der en Hund og skrabede et Strømpebaand op, saa kom der Folk til, og saa blev han gravet op.

Der skulde nok have været Proses om noget Brænde, der, dengang Mordet fandt Sted, var stjaalet. Det var en Kgl. Skov, og Manden skulde have vidnet.

Ved C. Ludvigsen, Aabenraa.

— —

Forvarsel. Der var en Pige i Hagenbjerg. Hun kunde se Varsler. En Nytaarsaften gik hun sammen med de unge paa Gaden, saa saa hun saa slemt med Varsler, at hun besvimed. Da hun kom til sig selv, spurgte de, hvad hun saa. Ja, hun havde set Hans Bondes Karl skyde sig, og saa varede det heller ikke mange Dage efter, saa skød han sig.

Ane Marie Jensen, Stolbro, ved C. Ludvigsen, Aabenraa.

— —

Tønder Amts Centraltrykkeri

Østergade 40

Tønder

Telefon 141

Bog- og Akeidenstrykkeri
Formularlager - Bogbinderi



Udkommet er:

H. P. Hanssen:

ET TILBAGEBLIK

Barndom og Ungdom.

Kr. 7,75.

Bogen kan faas gennem

Hans Beck's Boghandel

Tønder.

Johs. Paulsen Schmidt's Boghandel, Tønder

Vestergade 67

Telefon 261

Stort Udvalg i Skønlitteratur, Fylde-
penne, Æskepost, billige franske
Raderinger og Lædervarer.

Hurtig

og præcis Besørgelse af alt indenfor Bog-, Kunst og Musik-Branchen
fra Indland og Udland.

I VESTSLESVIG

bør man læse

VESTKYSTEN.

Bil-

Traktor — Motor — Maskin

Smøre-

Olier

Fedt, Vognsførelse, Gear-
kasseolie og Drivremme

kun Ima Kvaliteter

CARL BORCH

Tønder

Telf. 44

V. J. LUND

Bogbinderi og
Protokolfabrik

TØNDER

Østergade 40

Over Gaarden



Alt Bogbinderarbejde
udføres hurtigt og solidt.

**LYS & KRAFT
RADIO**

STOREGADE 24 i: TLF. 378

N. PICULELL

Sønderjydsk Maanedsskrift Tønder

Postgiro Nr. 9816.

Abonnementspris fjerdingaarlig ved Posten Kr. 1,65, — i
Boghandelen eller frit tilsendt fra Seminarielærer Eskildsen
i Tønder Kr. 1,50.